

KIS IVÁN

kisivan18@gmail.com

könyvtáros (MTA, Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye)

A huszita betörés a Magyar Királyságba 1428 februárjában

The raid of the Hussites to the Kingdom of Hungary
in February 1428

ABSTRACT

In my paper I analyze a raid led by the Hussites to the north-west region of the Hungarian Kingdom in February 1428. According to the previous opinion of the historiography of the topic, the route of the campaign was the following: after leaving Bohemia, and crossing the Lesser Carpathians, the Bohemians marched toward Bratislava, and, while attacking and burning down smaller settlements along the way, they turned to Nagyszombat then back to Bohemia. In my study, I examine the relevant charters, letters, and narrative sources of the raid, and I present the information about the defensive actions taken by the king and the magnates of Hungary in the 1420s against the Hussites. Furthermore, I summarize the warfare strategies of the Hussites, including the phenomenon of the so-called “small wars.” By the demonstration of the mentioned aspects, I intend to present a new interpretation concerning the Bohemian raid in 1428. My opinion is that Hussites, after they crossed the Lesser Carpathians in early February, marched not on Bratislava, but they split into two parts. The main troop of the army marched on Nagyszombat and conducted war activities there for the next two weeks. Only a small group of Hussites left toward Bratislava; the latter’s strategy was only rapid predation, accompanied by arson, in order to divide the Hungarian defensive contingents.

KEYWORDS

Hussites, Sigismund of Luxemburg, Stibor of Stiboricz, small wars, Bratislava

DOI 10.14232/belv.2022.4.4

<https://doi.org/10.14232/belv.2022.4.4>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article:

Kis Iván (2022): A huszita betörés a Magyar Királyságba 1428 februárjában. *Belvedere Meridionale* vol. 34. no. 4. pp 56–72.

ISSN 1419-0222 (print)

ISSN 2064-5929 (online, pdf)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)

(Creative Commons) Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)

www.belvedere-meridionale.hu

BEVEZETÉS

A husziták magyarországi betöréseinek története – ahogy általában a 15. század első felének politikátörténete – elhanyagolt területnek számít a magyar medievisztikában. A témában még napjainkban is egy olyan mű számít a kiindulópontnak, amely – tagadhatatlan érdemei ellenére – már több mint száz esztendő: Tóth-Szabó Pál monográfiája.¹ Utóbbival kapcsolatban – régiségén kívül – óvatosságra int, hogy a megjelenése óta eltelt évtizedekben mind a külföldi, mind hazai középkorkutatás számos olyan új szempontot fogalmazott meg a cseh eretnekek hadviselésével kapcsolatban, amelyek Tóth-Szabó előtt még nem lehettek ismeretesek.² Mindennek fényében figyelemre méltónak találok Veszprémy László megállapítását: Magyarországon a huszita háborúk történetét (is) újra kellene írni.³

Dolgozatom éppen ehhez kíván hozzájárulni, egy, a téma terjedelmes művoltához képest apró adalékkal: az elérhető – a Tóth-Szabó által használatnál bővebb – okleveles és misszilis forrásbázis, valamint a témába vágó narratív kútfők segítségével azt a huszita betörést vizsgálom meg, amelyet az eretnekek radikális szárnya vezetett a Magyar Királyság területére 1428 februárjában. Írásomban nem pusztán az esemény sor – az eddigi vélekedésektől eltérő – rekonstrukciójára töreksem; az epizódról olvasható adatokat összekapcsolom az elmúlt néhány évtized európai hadtörténeti kutatásának néhány idevágó megállapításával is.

A Cseh Királyságban a 15. század elején kibontakozó huszizmus mozgalma, mely eredendően a katolikus egyházi személyek túlkapasai, az erkölcsi romlás ellen irányult, cseh nemzeti törekvésekkel és társadalmi problémákkal (például a paraszti réteg szegénységével) is összekapcsolódott. A huszizmus szellemi atyjának, Husz Jánosnak 1415-ben, a konstanzi zsinaton történt megégetése további tápot adott a kezdeményezésnek, és hamar az egyházi-társadalmi rendet fenyegető erővé vált.⁴ A mozgalmon belül radikális irányzatok alakultak ki: a Jan Žižka által vezetett táboríták, és a Žižka halála után magukat az ő utódainak nevező árvák számos fegyveres akciót folytattak mind

¹ TÓTH-SZABÓ 1917. A cseh-szlovák történetírás ennél újabb munkákat is fel tud mutatni a témával kapcsolatban: VARSÍK 1965.; ŠMAHEL 2002.; LYSÝ 2007.; LYSÝ 2016.; SEGEŠ 2018.

² BEŇA 2014.

³ VESZPRÉMY 2014. 453.

⁴ PALACKY 1984. passim.; ŠMAHEL 2002. passim.

a Cseh Királyságon belül, mind határain kívül.⁵ A husziták támadásaitól érintett területek közé tartozott Magyarország északnyugati határa is: a cseh fanatikusok már az 1420-as évek elejétől kezdve zaklatták a térséget; 1428 februárjában pedig végrehajtották első komolyabb betörésüket.⁶

A támadás hagyományos, jórészt Tóth-Szabó vélekedésén – valamint a rendelkezésünkre álló cseh-szlovák szakirodalmon – alapuló rekonstrukciója a következőképpen foglalható össze.⁷ Azok után, hogy az év januárjában a husziták a morvaországi Magyarbródnál (Uherský Brod, Csehország) gyűltek össze, február 1-jén már Szakolcánál (Skalica, Szlovákia) tartózkodtak, amelyet azután be is vettek. Február 12-én már Szenicét (Senica, Szlovákia) fogták ostrom alá, majd a szenicz-nagyszombati országúton átkeltek a Kis-Kárpátokon, és Binyócnál (Binóc, Szlovákia) a hegyek alatt Pozsony felé fordultak. Feldúlták Modort (Modra, Szlovákia), Bazint (Pezinok, Szlovákia), és Szentgyörgyöt (Svätý Jur, Szlovákia) is, mi több, február 18-án egészen Pozsony külvárosáig jutottak, ahol egyházi épületeket – például a Szent Antalról elnevezett rendházat – gyújtottak fel. A hadjárat további szakaszában Pozsonytól Cseklész (Bernolákovo, Szlovákia) és Szenc (Senec, Szlovákia) irányában Nagyszombat (Trnava, Szlovákia) felé mentek, majd Nemeskosztolány (Zemianske Kostolany, Szlovákia), Csejte (Čachtice, Szlovákia) és Vágújhely (Nové Mesto nad Váhom, Szlovákia) érintésével eljutottak Beckóig (Beckov, Szlovákia). Február végén pedig a vágújhely-magyarbródi országúton Strany (Strání, Csehország) irányában visszatértek kiindulópontjukhoz, Magyarbródhoz. Ez alapján tehát a támadó huszita csapatok egy olyan kört írtak le, amely előbb Pozsonyt, majd Nagyszombatot is érintette, kezdő- és végpontja pedig a morvaországi Magyarbród volt.⁸

A témával foglalkozó magyar szakirodalom – leginkább Tóth-Szabó – a betörésre adott magyarországi reakcióval is foglalkozott. Tudjuk, hogy a husziták ellen küzdő csapatok fővezére az a Stiboriczi Stibor volt, aki Luxemburgi Zsigmond király udvartartásához tartozott, a befolyásos bárók szűk körének tagja volt. 1422-től nyitrai megyésispáni tisztséget töltött be, és mint a „Vág folyó kapitányát” (*capitaneus fluvii Vagh*) a husziták elleni hadjárat fővezérévé nevezték ki. A szóban forgó évek során további megyék ispáni tisztségét is megkapta, Zsigmond király pedig több várat zálogba adott neki a térségben.⁹ Tudvalevő az is, hogy a februári huszita betörés egyaránt aggasztotta Nagyszombatot, illetve Pozsony városait is: nem lehetett ugyanis tudni, hogy a Kis-Kárpátokon átkelő cseh sereg melyik irányban fog továbbindulni. Stibor február 1-jén katonai segítséget kért Pozsonytól, a város azonban február 9-én és 10-én Bécsből hírt kapott arról, hogy mintegy 60 huszita személy tartózkodik Pozsonyban, akik össze kívánnak játszani a közelgő csehekkel. Pozsony éppen ezért február 14-én Pálóczi György esztergomi érsektől kért támogatást, aki azonban hadait ekkor már Stibor segítségére küldte. Fontos itt kiemelni: a hadjáratról foglalkozó kutatók úgy tartják, hogy a husziták Nagyszombatot ellen tervezett támadása pusztán megtévesztés volt: a tavasz támadók a Kis-Kárpátokon átkelve Pozsony felé fordultak, amelyet (február 18-án) el is értek (Nagyszombatot pedig csak ezt követően haladtak tovább).¹⁰

⁵ SEGEŠ 2018. 460.

⁶ PÓR–SCHÖNHERR 1895. 570–571.

⁷ A Tóth-Szabó által idézett okleveles és misszilis anyagot – kibővítve – a következő fejezetben fogom tételenesen hivatkozni.

⁸ Az eddigi rekonstrukcióhoz lásd: TÓTH-SZABÓ 1917. 90–91.; LYSÝ 2007. 415.; LYSÝ 2016. 69–73.; TÓTH D. 2017. 228–229.

⁹ Stiborhoz lásd: WENZEL 1874.; ENGEL 1996. II. 218.; DVORÁKOVÁ 2002.

¹⁰ Ehhez a bekezdéshez lásd: TÓTH-SZABÓ 1917. 90–91.

Az epizód forrásainak, valamint a téma szakirodalmának a vizsgálatakor több kételyem is felmerült ezzel a rekonstrukcióval kapcsolatban. Az első kifejezetten forráskritikai jellegű, a második a magyar védelmi haderővel kapcsolatos észrevétel, a harmadik pedig az elmúlt évtizedekben zajlott hadtörténeti kutatások egyik, a husziták harcmódorát is érintő szempontjával függ össze.

AZ 1428. ÉVI HUSZITA BETÖRÉS FORRÁSAINAK KRITIKÁJA

A februári, a husziták által a Magyar Királyság területére vezetett támadásról több, az oklevelek, illetve a misszilisek csoportjába sorolható irat maradt ránk.¹¹ Február 1-jén, valamint 4-én Csejten keltek azok a levelek, amelyekben Stibor Pozsony városától segítséget kért a közelgő husziták ellen, akik Magyarbródot már elfoglalták, és akiket az irat szerint Szacolcától már csak a Morva folyó választott el. A február 4-ei levélből azt is megtudjuk, hogy Stibor Nagyszombatnál tervezett szembeszállni a közelgő csehekkel.¹² A következő két dokumentum február 9-én és 10-én kelt, és Bécsből címezték őket Pozsonynak: kiderül belőlük, hogy mintegy 60 huszita személy tartózkodott Pozsonyban, akik együtt kívántak működni a közelgő eretnekekkel.¹³ Egy február 12-én írt levélben Nagyszombat városának tanácsa arra kérte Pozsonyt, hogy Stibor felszólítására azonnal értesítsék a vajdát, ha a husziták Szacolcáról kiindulva vagy Pozsony, vagy Nagyszombat felé vennék az útjukat.¹⁴ Ugyanezen a napon pedig egy bizonyos Wolfurtri Pál Vöröskőről értesítette Pozsonyt arról, hogy a husziták elhagyták Szacolcát, és Szenice felé mennek, a következő célpontjuk pedig Nagyszombat lesz.¹⁵ Február 14-ei keltezéssel ismét egy Pozsonynak címzett levelet olvashatunk, mégpedig Pálóczi Györgyét: az esztergomi érsek tudatta a várossal, hogy nem tud nekik segítséget küldeni a támadni készülő husziták ellen, mivel csapatait a jelenleg is harcban lévő Stibor támogatására küldte.¹⁶ Továbbá: egy majdnem két héttel későbbi, február 27-én Nagyszombatnál kelt levélben Stibor arra kérte Pozsonyt, hogy utóbbi ne járjon el az egyik tisztartója által az ellenség kikémlelésére küldött, de elfogott három emberével szemben.¹⁷ Végezetül: egy február 29-ei iratból azt is megtudjuk, hogy a husziták (ismét) Magyarbródnál gyülekeztek.¹⁸

Meg kell említeni továbbá még két olyan iratot, amelyeket ugyan az eddigi kutatás figyelembe vett az 1428. évi epizód rekonstrukciójakor, vélekedésem szerint azonban az egyiket ki kell rekeszteni a vizsgálandó források köréből, a másikat pedig csak nagy óvatossággal

¹¹ Ezúton szeretném megköszönni C. Tóth Norbertnek, Lakatos Bálintnak, Mikó Gábornak, valamint Péterfi Bencének, hogy a rendelkezésemre bocsátották a Zsigmondkori oklevéltár XV., jelenleg még készülő kötetének átiratait és regesztáit, nagyban megkönnyítve ezzel munkámat.

¹² DL 43731.; ZsO XV. (megjelenés alatt)

¹³ DL 43733.; 43734.

¹⁴ DL 43735.

¹⁵ DL 43736.

¹⁶ DL 43737.

¹⁷ DF 239485. A kurrens szlovák szakirodalom, elsősorban a már említett Miroslav Lysý még egy oklevelet felhasznált a hadjárat rekonstrukciójához, mégpedig a DL 43758 jelzetűt, amelyben Nagyszombat köszönetet mondott Pozsony városának a huszitákkal szembeni nyújtott segítségért. Hibásan keltezték azonban az oklevelet február 27-re, az irat valójában szeptember 24-én keletkezett. A félreértés okát vélhetően a „Datum Tirnavie feria sexta post Mathei apotoli anno etc. 28. etc.” részletben kereshetjük, Lysý itt Mátyás apostolra gondolhatott, a Mathei apostoli azonban minden kétséget kizáróan Máté apostolnak fordítandó. Lásd: Lysý 2016. 71.

¹⁸ DL 48105.

használhatjuk fel a hadjárat feltérképezéséhez. Az egyik az a dokumentum, amely állítólag 1428. február 18-án kelt: benne Rozgonyi György írta a soproni tanácsnak, hogy a husziták gyakorlatilag elérték Pozsonyt. Az oklevelet kiadó Házi Jenő azonban teljesen jogosan mutatott rá arra a tényre, hogy az irat tartalmának többi része alapján ez csakis két évvel korábban, 1426-ban születhetett.¹⁹ A másik forrás a tárgyalat eseménysorhoz képest egy évvel később, 1429-ben keletkezett: ebben tagadhatatlanul szó esik arról, hogy egy évvel korábban (azaz, 1428-ban) eretnek husziták felgyújtották és lerombolták a Pozsony külvárosában található, Szent Antalról elnevezett rendházat: ennél többet azonban nem tudunk meg a huszita tevékenységről, továbbá arról sem, hogy az 1428. esztendőn belül mindez mikor történhetett.²⁰

A huszita betörés rekonstruálásához jelentős segítséget nyújt Nagyszombat számadáskönyvének az 1428. évre vonatkozó bejegyzése is. Ebből az augusztusi feljegyzésből megtudjuk, hogy a husziták ebben az évben bizonyosan elérték a várost, annak pedig védekeznie kellett zsoldosok állításával, illetve nagy horderejű építkezések segítségével.²¹

Az eddig bemutatott forráscsoport mellett jól használhatóak az eseménysor megértéséhez a korabeli, ún. huszita krónikák: ezek közül kettő tartalmaz számunkra említésre méltó adatokat.²² Az egyik a *Chronicon Bartossi* címen ismert mű (szerzője: Bartossius de Drahonice), melyben – tévesen – az 1427. évnél olvasható, hogy a husziták elfoglalták Magyarbródot, felégették Pozsony külvárosát, ezután pedig Bécs felé indultak, és bár nem tudtak átkelni a Dunán, sok kárt tettek Ausztria földjén.²³ Ennél jóval értékesebb másik narratív forrásunk, a *Chronicon Pragensis veteris collegiati*, melynek szerzője maga is jelen volt a huszita seregben. A forrás tételesen felsorolja a husziták által érintett helyszíneket, ezek sorrendben: Magyarbród, Wessely (Veseli nad Moravou, Csehország), Szokolca, Senice valamint Binyóc, Modor, Bazin, Szentgyörgy, Pozsony külvárosa, Loznicz,²⁴ Szenc, Sempte (Šintava, Szlovákia), majd – Nagyszombat körül – Kosztolány, Csejte, Vágújhely, Beckó, és ismét Magyarbród.²⁵

A források tartalmának összefoglalása után az alábbiakra szeretném felhívni a figyelmet. 1) Nem áll rendelkezésünkre olyan okleveles vagy misszilis jellegű (azaz nem narratív) forrás, amely megbízhatóan beszámolna a husziták Pozsony elleni hadmozdulatairól. 2) Arról, hogy a husziták 1428 februárjában elérték Pozsonyt, hitelesen kizárólag a korabeli narratív kútfők számolnak be. 3) Figyelembe véve az elérhető források fent ismertetett adatait, számomra olybá tűnik, hogy a huszita katonai akciók nagyobb horderejű lehettek Nagyszombatnál, mint

¹⁹ ZsO. XIII. 129. sz. A keltezésről lásd: Házi 1943. 75–76. Az oklevél dátumáról eltérő véleményt lásd itt: VARSIK 1965. ref. 53, s. 30, pozn. č. 77.; Lysý 2007. 415.; Lysý 2016. 71.

²⁰ Fejér 1843. 141–142. Ahogy azt egy 1428. szeptember 24-ei iratból megtudjuk, Nagyszombat értesítette Pozsonyt a husziták Magyar Királyságból történő elmeneteléről: Ez azt jelenti, hogy a husziták februárt követően is visszatértek a Felvidékre. Az 1429-ei dokumentum tehát utalhat akár februárnál későbbi, Pozsonyt is érintő huszita támadásra. Erről az iratról fentebb már említést tettem, itt annyit szükséges hozzáfűzni, hogy Miroslav Lysýn kívül Tóth-Szabó is tévesen helyezte februárra az oklevelet: szerinte Nagyszombat február 27-én írta Pozsonynak, hogy „a husziták most vonulnak keresztül az erdőn”. Ez utóbbi a szeptember 24-én kelt levélben olvasható. A levél helyes, a Zsigmondkori oklevéltár készülő, XV. kötetében olvasható datálása Péterfi Bence érdeme. Lásd: TÓTH-SZABÓ 1917. 91.

²¹ FEJÉRPATAKY 1885. 133–134.

²² A huszita elbeszélő forrásokhoz lásd: BLÁHOVÁ 2016. 44–46.

²³ DOBNER 1764. 157.

²⁴ Egyelőre azonosítatlan.

²⁵ HÖFLER 1856. 90. Az itt felsorolt helységek esetében csak azoknál adtam meg zárójelben a helység mai nevét, amelyeknél ezt a dolgot korábbi részében még nem tettem meg.

Pozsonynál. A támadás várható célpontját illető kezdeti kétségek ellenére Stibor (valamint a segítségére küldött csapatok) Nagyszombatnál gyülekeztek, s igazuk is lett: a Wolfurti Pál által február 14-én írt levélből egyértelmű, hogy a csehek már a város felé tartottak. Február 27-én Stibor innen írt levelet Pozsonynak, és ne feledkezzünk meg a nagyszombati számadáskönyv adatairól sem: utóbbiakból a huszitákkal szembeni komoly védelmi intézkedésekről értesülünk.

Mindennek fényében tehát a következő módosítást javaslom az 1428. év februárjában a Magyar Királyságot érintő huszita betörés rekonstrukciójával kapcsolatban. A Kis-Kárpátokon (Binyócnál) történő átkelés után a huszita sereg nagyobb része nem Pozsony, hanem Nagyszombat felé fordult, és az elkövetkező, kevesebb, mint két hétben Nagyszombatnál, vagy annak környékén tartózkodtak, itt folytatták akcióikat. Ennek ellenére is elképzelhetőnek tartom, hogy a támadók Pozsonyt, illetve Pozsony-közelit településeket (pl. Modor, Bazin, és Szentgyörgy) sem hagyták érintetlenül. Ennek magyarázata azonban már nem (vagy nem csak) a forráskritika témakörébe tartozik; szót kell ejtenünk az Északnyugat-Felvidéken zajló magyar védelmi intézkedésekről, a huszita sereg harcmódoráról, illetve általában a középkori hadviselés bizonyos típusairól is.

A HUSZITA SEREG ÉS A MAGYAR VÉDELMI ERŐK

Annak a kérdésnek az eldöntéséhez, hogy a huszita sereg valóban végigvonulhatott-e – majd-hogynem háborítatlanul – a kutatás által eddig vélelmezett útvonalon, szemügyre kell vennünk a Magyar Királyság huszita betörésekre adott reakcióját az 1428. évre, valamint az azt megelőző esztendőkre vonatkozóan. Ehhez ugyan a rendelkezésre álló források nem adnak túlságosan sok támpontot, mégis megkísérlem körvonalazni, hogy miféle intézkedésekkel próbálhattott gátat szabni Luxemburgi Zsigmond király a csehek betöréseinek, illetve milyen és mekkora katonai védelem állhatott szemben az 1428-ban a Magyar Királyság határait átlépő támadókkal. A történeti kutatás ma leginkább elfogadott álláspontja szerint Zsigmond, mivel uralkodása alatt egyszerre kellett szembenéznie számos nagy horderejű politikai, illetve diplomáciai problémával – elég itt csak az oszmánok délvidéki terjeszkedésére utalni –, nem tudta erőforrásai egészét a huszita kérdésnek szentelni. Az eretnekekkel szembeni katonai fellépéseit (cseh területre vezetett hadjáratait) a politikai megoldás érdekében történő nyomásgyakorlásnak szánta, és inkább a hosszú távú megegyezés lehetőségét kereste.²⁶ Mindez természetesen nem jelentette azt, hogy a Magyar Királyság északnyugati területét teljesen védtelenül hagyta volna a huszita betörésekkel szemben, tény azonban, hogy a forrásokból kibontakozó kép alapján ez a védelem – ekkor még – nem lehetett túlságosan jól szervezett.²⁷ Tudjuk, hogy Zsigmond 1415–17-ben (valamint, bár ez dolgozatomban szempontjából kevésbé fontos, 1432/33-ban is) kibocsátott egy hadiszabályzatot, amelyben

²⁶ Zsigmond huszita politikájához lásd: STUDDT 2006.; VALKA 2012.; EBERHARD 2012.; KAAR 2017.

²⁷ Zsigmond honvédelmi intézkedéseiről, és ezzel kapcsolatos komoly, a korszakban újszerű – részben éppen a huszita fenyegetés nyomására meghozott – katonai reformjairól lásd: DEÉR 1936. Deér fontos megállapítása, hogy Zsigmond idejének honvédelmében elsősorban a király által anyagilag támogatott nagybirtokos réteg vett részt, és még az ő erőfeszítéseik is kevésnek bizonyultak az ország különböző területein fenyegető ellenségekkel szemben. Fontos továbbá, hogy Deér összesen négy olyan jövedelemforrás-csoportot különböztet meg, amelyek segítségével Zsigmond kiegészítette a rendes királyi jövedelmeket az ország védelme érdekében. 1) A városokra kivetett hadiadók 2) A nemesség rendkívüli adója 3) Az egyházi jövedelmek megadóztatása 4) Kölcsönügyletek. Ezek közül nem egy a dolgozatomban vizsgált huszita betörés forrásaiban is kimutatható. A kérdésről azóta újabb irodalom is született, lásd: ENGEL 1994. ENGEL 2001. Az egyháziak adózásához lásd: C. TÓTH–LAKATOS–MIKÓ 2014. 179–199.

olyan „védelmi zónákat” (*confinia*) határozott meg, amelyeknek a katonai felügyeletével meghatározott világi és egyházi méltóságviselőket bízta meg, akik megszabott számú fegyverrel tartoztak hadra kelni az adott határvidékek (*locis et terminis per totum circuitum regni*) védelmére. A rendszer az adott határszakaszokhoz a közel eső területeken tisztet betöltő bárókat és a területileg „illetékes” egyházmegyék prelátusait rendelte.²⁸ Sajnálatos módon azonban a hadiszabályzat nem maradt ránk, és csak bizonyos elemei kerültek bele a később, 1435-ben kiadott törvény szövegébe.²⁹ Utóbbiban ugyan olvashatók a huszitákkal kapcsolatban tett védelmi intézkedések is, azonban bizonytalan, hogy ennek az 1420-as években mennyi lehetett a realitása.

A kérdésben történő elmélyüléshez célszerű ismét szemügyre venni az 1428. év forrásait. Nyilvánvaló, hogy a huszitákkal szembeni védekezés irányításával az a Stibor volt megbízva, aki egyrészt több megye ispáni tisztségét is betöltötte a térségben, másrészt pedig a Vág folyó kapitánya tisztségét is viselte.³⁰ A forrásokból az is sejthető, hogy Nagyszombatnál összpontosította erőit.³¹ Hogy a Nagyszombatnál lévő sereg milyen nagyságú, illetve összetételű lehetett, azzal kapcsolatban csak találgatni tudunk. Stibor elméletileg több megye csapatait ki tudta állítani a támadók ellen,³² de ne feledjük azt sem, hogy mindez nem lehetett elégséges, hiszen Pozsonytól és az esztergomi érsektől is támogatást próbált szerezni.³³ Az érsek, Pálóczi György valóban küldött csapatokat – lovasokat, gyalogosokat, és íjászokat –, olybá tűnik azonban, hogy Stibor Pozsonytól hiába kérte a lovasokból, gyalogosokból, valamint szekerekből álló katonai segítséget, a város – érthető okokból – maga védelmével foglalkozott. A fentiekhez hozzá kell még tenni, hogy a város számadáskönyve alapján, a védekezést elősegítendő, Nagyszombat is állított zsoldosokat.³⁴ Láthatjuk tehát, hogy a huszitákkal szembeni védekezés több lábon állhatott: az alábbiakban ezeket járom körbe alaposabban, mégpedig az 1420-as évek legelejétől indulva.³⁵

A Stibor vezetése alatt álló csapatok kapcsán nem annyira Stibor személye, hanem kapitányi tisztsége felől érdemes közelíteni, ezt ugyanis 1428-ig nem ő, hanem Perényi Miklós lovászmester töltötte be: erről az oklevelek először 1421-ben tesznek említést.³⁶ A téma már csak azért sem érdektelen, mivel Perényi az első olyan kapitányság, amely egy váruralalom vagy megye határain túlnyúló jogkört biztosított viselőjének, történetével pedig a magyar medievisztika keveset foglalkozott.³⁷ A kapitányi tisztség mellett Perényi néhány, Északnyugat-Felvidéken található megye tisztségét is viselte.³⁸ Az esetleges védekező jellegű lépéseiről azonban egészen

²⁸ BÁRÁNY–B. SZABÓ–VESZPRÉMY 2017. 27.

²⁹ DRH. 277–282.

³⁰ ENGEL 1996. II. 218.

³¹ ZsO XV. (megjelenés alatt); DL 43736.

³² Zsigmond számított egyes megyei erőkre a várépítésekben, a hadi szállításban, az utánpótlásban, valamint a mobilizáció során. Arra is van példa, hogy a háterszág védelmét bízta rájuk, így például a dolgozatomban tárgyalt esemény után néhány évvel, 1432-ben Kraszna, Ugocsa, Szatmár és Szabolcs hadakozói Sempte körül álltak tartalékban a husziták ellen. Lásd: BÁRÁNY–B. SZABÓ–VESZPRÉMY 2017. 25.

³³ Uo.; DL 43737.

³⁴ FEJÉRPATAKY 1885. 133.

³⁵ A dátum választását indokolja, hogy ez az első olyan év, amelynek kapcsán felmerült, hogy a husziták betörték Magyarországra. Más kérdés, hogy ez vélhetően nem ekkor, hanem néhány évvel később történt meg. Lásd: TÓTH-SZABÓ 1917. 90–91.; TÓTH 1918. 9.

³⁶ ENGEL 1996. I. 42.; A Perényiekhez lásd: NOVÁK 2014.

³⁷ HORVÁTH 2003. 929–932.

³⁸ ENGEL 1996. II. 189–190.

1426-ig nem tudni: ilyesmire bizonyára eddig nem is volt szükség, hiszen a csehek valószínűleg éppen ebben az évben jelentettek először komoly veszélyt a Magyar Királyságra. Egy 1426. január 14-én kelt irat szerint Perényi az olmützi tanácstól kérte, hogy katonákat küldjenek hozzá: elképzelhető, hogy a kérést a növekvő huszita veszély indokolta.³⁹ Ennél sokkal inkább bizonyító erejűek azok az 1426-ban kelt oklevelek (május 3., május 16., július 7.), amelyekből megtudjuk: Zsigmond arra kötelezte Sopron városát, hogy fizessék ki a rájuk kiszabott adót Perényi Miklósnak, mégpedig a csehek elleni védekezés céljából.⁴⁰ Az 1390-es évektől egyre gyakoribb volt, hogy Zsigmond bizonyos városokat, például Sopront és Pozsonyt adóztatta meg, az ország katonai erejének növelése érdekében,⁴¹ és a városoktól behajtott hadiadó általában a korszak honvédelmének egyik fő forrásává vált.⁴² A huszitákkal szembeni védekezéshez szükséges pénzüsszetre irányuló sürgető igényt jelezheti az az 1427-ben, október 7-én kelt irat is, melyben Zsigmond Kórógyi Istvánt utasította, hogy a Perényi felé fennálló tartozása miatt birtokait köteles annak kezére bocsájtani; a lovászmester ráadásul el is zálogosíthatta azokat.⁴³ 1427. szeptember 22-én Rozgonyi György és István pozsonyi főispánok még Perényit értesítették a készülődő huszita veszedelemről,⁴⁴ azonban a lovászmester halála miatt azonban a következő év elején már Stibor vajdát találjuk a Vág folyó kapitányának szerepében: innentől rá hárult a huszitákkal szembeni védekezés megszervezése.

Az 1428. februári huszita betörés forrásaiban említett, Pálóczi György esztergomi érsek által Stibornak küldött csapatok kapcsán az 1420-as évek forrásai nem számolnak be párhuzamos esetekről. Nem eldönthető, hogy az érseknek rendszeres feladata volt-e a védekezéshez történő hozzájárulás, vagy 1428. évi részvétele – bizonyára egy érseki bandérium küldése – kivételesnek tekinthető.⁴⁵ Ugyanígy nem tudunk többet a Nagyszombat által kiállított zsoldosokról sem: ebben az esetben is meg kell elégednünk a számadáskönyv 1428. évre vonatkozó adatával.⁴⁶ Utóbbi illetően megemlíthető, hogy Zsigmond király alatt, az 1390-es évektől kezdve egyre gyakoribbá vált a királyi kincstárból fizetett zsoldosok alkalmazása (nem csak a városokra vonatkozóan).⁴⁷

A huszitákkal szembeni magyarországi védekezés tárgyalásakor ki kell térni arra a témával foglalkozó szakirodalomban felbukkanó nézőpontra is, amely szerint a támadásokkal szemben a délvidéki, az oszmán-törökök elleni végyvárrendszerhez hasonlóan az északnyugati fronton is kialakítottak egy végyvárrendszert.⁴⁸ Az 1420-as évek oklevélanyagában valóban találni várak építéseiről szóló okleveleket, ráadásul bizonyos esetekben éppen a huszita harcok kontextusában. 1421. október 8-án Zsigmond Apponyi Miklósnak engedélyezte – érdemeiért cserébe –

³⁹ ZsO XIII. 43. sz.

⁴⁰ ZsO XIII. 528. sz.; 582. sz.; 819. sz.

⁴¹ BÁRÁNY-B. SZABÓ-VESZPRÉMY 2017. 25.

⁴² DEÉR 1936. 187. A városok korabeli adózásának kérdéséhez lásd még: ENGEL 2001. 193.; KUBINYI 2007.

⁴³ ZsO XIV. 1058. sz.

⁴⁴ ZsO XIV. 1028. sz.

⁴⁵ Párhuzamként említhető, hogy 1422–23-ban a husziták elleni hadjáratban részt vett a pécsi püspök bandériuma. Lásd: FEDELES 2018. 158–159.; Azt is tudjuk, hogy az 1432/1433-ban kibocsátott előterjesztés szerint az esztergomi érsek (és az egri püspök) két bandériummal állt készen a husziták elleni fronton: ebben az esetben is kérdéses persze, hogy ez mennyiben áll az 1428-as évre. Utóbbi lásd: DRH. 418–421.; C. TÓTH-LAKATOS-MIKÓ 2014. 197.

⁴⁶ A középkori városok által állított zsoldosokhoz lásd: KUBINYI 2007.; NÓGRÁDY 2013.; SEGEŠ 2015.

⁴⁷ DEÉR 1936. 169–202.

⁴⁸ Fa 2010. 82.

hogy ősi birtokán, Nyitra vármegyében kővárat építsen.⁴⁹ 1425. június 27-én Zsigmond Ludányi Lászlónak, a Morva Órgrófság Hradiště nevű városa kapitányának engedélyezte – a husziták elleni védekezésének jutalmaképpen –, hogy Nyitra megyei Ludány birtokán kővárat emeljen.⁵⁰ 1426. január 5-én pedig megengedte Simonyi Imrének és Miklósnak – részben a husziták elleni hadjáratban tett érdemeikért, mi több, Stibor kérésére – hogy Simonyi birtokukon befejezzék a már megkezdett kővár felépítését.⁵¹ Lehetségesnek tartom, hogy az építkezések engedélyezése összefüggött a huszitákkal szembeni védekezéssel, illetve a Magyar Királyság északnyugati területének szervezésével, bár kifejezetten erre vonatkozó utalás egyik dokumentumban sem olvasható. Továbbá, mivel dolgozatomban a témával csak érintőlegesen foglalkozom, elképzelhető, hogy maradtak fenn egyéb, a területre vonatkozó (és a Zsigmondkori oklevéltár kötetében megtalálható) várépítésekről szóló iratok. Ennek ellenére sem gondolom azonban, hogy a Felvidéken már ekkor a délvidéki végvárrendszerhez hasonló szervezethez létezhetett: legfeljebb az ennek megteremtésére irányuló első tétova kezdeményezéseknek lehetünk tanúi. Itt kell megemlíteni, hogy Zsigmond egyik eszköze a Magyar Királyság megvédésére a kölcsönök felvétele volt. Ennek egyik formáját az elzálogosítás jelentette: jó példa erre Zsigmond 1424. május 31-én kelt oklevele, melyben Bazini György és fia, Péter átengedték a királynak Sempte várát, s cserébe a király Körös megyében lévő Soploncha (Utvrdá Stupčanica, Horvátország) várát zálogba adta neki, ám György és Péter még 10500 forintnyi összeget is fizetett Zsigmondnak.⁵²

A huszita fenyegetéssel szembeni szerveződés legfontosabb, sőt, talán egyetlen kézzelfogható központja lehetett Pozsony, melynek ispáni tisztségét az 1420-as esztendőkből Rozgonyi István és Rozgonyi György töltötték be.⁵³ Több okleveles adat is a rendelkezésünkre áll arról, hogy Pozsonyban legkésőbb 1423-tól kezdve komoly erődítési munkálatok folytak.⁵⁴ 1423. május 18-án kelt az az oklevél, melyben Rozgonyi István elismerte: Sopron az előző évben 328 forintot fizetett boradó címén, ezt az összeget pedig ő átadta a vár építésére egy pozsonyi polgárnak.⁵⁵ 1424. március 29-én Zsigmond Sopronnak parancsolta meg, hogy a pozsonyi munkálatok folytatására rájuk kivetett adót fizessék meg.⁵⁶ Szükség is lehetett az építkezésre, hiszen a husziták 1426 februárjában elérhették a várost. 1427. július 8-án Zsigmond általános parancsot intézett Pozsony megye és város minden rendű és rangú világi és egyházi lakosához, hogy jobbagyaikat és népeiket küldjék el munkára, mivel Pozsony városát árokkal kívánja körülvenni és megerősíttetni.⁵⁷ A Pozsonyban zajló munkálatokról tanúskodik a Rozgonyi István által a városnak 1427. november 14-én küldött levél is;⁵⁸ ezt időben nem sokkal előzte meg Borbála királyné

⁴⁹ ZsO VIII. 1044. sz.

⁵⁰ ZsO XII. 762. sz.

⁵¹ ZsO. XIII. 6. sz.

⁵² ZsO. XI. 613. sz. A zálogosítást, a husziták elleni védekezéssel összefüggésben említi Deér József is. Lásd: DEÉR 1936. 194.

⁵³ ENGEL 1996. I. 169.

⁵⁴ Pozsony az 1430-as évektől kezdve Zsigmond egyik központja volt, a német-római császári korona megszerzésével összefüggésben. Feltételezhető, hogy Zsigmond utóbbival kapcsolatos tervei is szerepet játszottak a városban az 1420-as években zajló építkezésekben. Lásd: FELD 2017. 390–391.

⁵⁵ ZsO X. 619. sz.

⁵⁶ ZsO. XI. 361. sz.

⁵⁷ ZsO XIV. 766. sz.

⁵⁸ ZsO XIV. 1179. sz.

október 16-ai figyelmeztetése, aki a nyitrai püspöktől hallotta, hogy a husziták Pozsonyhoz készülnek.⁵⁹ Ami az 1428. évi eseményeket illeti, akadnak nyomok a forrásokban a Pozsonyál lévő haderőre is: erre utalnak egyrészt Stibor február első napjaiban kelt, Pozsonynak küldött levelei, melyekben gyalogosokat, lovasokat, illetve szekereket is kért a várostól (Nagyszombathoz), másrészt egy irat szerint Miklós pannonhalmi apát is küldött segédcsapatokat a városhoz.⁶⁰

Térjünk vissza ezen a ponton az 1428. év februárjában Magyarországra vezetett huszita hadjárat útvonalának kérdéséhez, illetve ahhoz a vélekedéshez, hogy a támadók a Kis-Kárpátokon átkelve Pozsony felé fordultak, és csak utána indultak Nagyszombathoz! Azt már láthattuk, hogy ezzel kapcsolatban az esztendő forrásainak kritikai értékelése kételyeket ébreszt; az 1428 februárjában kiadott oklevelek alapján a huszita sereg – legalábbis annak nagyobb része – Nagyszombat felé vonulhatott. Úgy vélem, ugyanez a következtetés adódik az 1420-as esztendők során a Magyar Királyságban zajló védelmi intézkedések, a Felvidéken történő szervezőmunka áttekintése után is. Ez alapján kijelenthető ugyanis, hogy a terület védelmének megszervezése az 1428. évben még kezdetleges lehetett, és tudunk ugyan következtetni arra, hogy miféle csapatokat mozgósíthatott Stibor, mégis úgy tűnik: kézzelfogható, komoly védelem kiépítése az 1428. évi hadjáratot megelőzően a leginkább Pozsonyban zajlott.

Akármennyire ütőképes és jól szervezett volt a huszita sereg (erről bővebben a következő fejezetben esik szó), valószínűtlennek tartom, hogy a támadók részéről stratégiai indokolt lett volna a Kis-Kárpátokon történő átkelés után ahhoz a Pozsonyhoz vonulni, amelynek erődítési munkálataival a csehek is bizonyosan tisztában voltak. Gondolhatunk a Pozsony városában lévő 60 huszita személyre is, akik elláthatták testvéreiket az efféle információkkal. Meglehet, Stibor is azért gyűjtötte össze a rendelkezésre álló haderőt Nagyszombatnál, mert Pozsony kevésbé szorult védelemre (nem elfelejtve persze, hogy biztos nem lehetett, nem is volt a husziták célpontját illetően). Ennek megfelelően sokkal valószínűbb, hogy - a Kis-Kárpátokon történő átkelés után - a husziták nem Pozsonyot támadták meg, hanem a másik szóba jöhető lehetséges utat választották, és inkább Nagyszombat felé vonultak: Stibor serege kisebb kihívásnak tűnhetett. Mindezzel összefüggésben az sem lett volna logikus, ha a támadó sereg egésze egy irányba indul: a csehek így azt kockáztatták volna, hogy a Nagyszombatnál, illetve Pozsonynál feltételezhető magyar csapatok két tűz közé szorítják őket (ebből a szempontból mindegy lehetett, hogy melyik irányt választják).

Úgy gondolom, feltételezéseim összhangban vannak az oklevelek primer adataival: a Kis-Kárpátokon átkelő huszita sereg nagyobb része Nagyszombat felé vonulhatott, a következő két hetet ott, illetve annak környékén töltötték, és Stibor csapataival harcoltak. Pozsony, valamint az útba eső Modor, Bazin és Szentgyörgy felé pedig egy kisebb huszita seregrész indulhatott. A kettéválás célja talán éppen a megtévesztés, és a Felvidéken rendelkezésre álló magyar csapatok megosztása lehetett. Nagyszombat azonban vonzóbb célpont lehetett: egyrészt stratégiai fontos központ volt a térségben; másrészt Pozsonyhoz képest bevétele könnyebbnek ígérkezhetett.

⁵⁹ FEJÉR 1843. 608. Egy Borbála királyné által október 16-án Pozsonynak küldött oklevél a Zsigmondkori oklevéltár XIV. kötetében is szerepel, de abban a huszitákról nem esik szó. ZsO. XIV. 1077. sz.

⁶⁰ Archiv mesta Bratislavy č. 1 194. Az iratot eredetiben nem volt lehetőségem tanulmányozni. Említését lásd itt: Lysý 2016. 70.; A már említett, 1432/1433-ban kelt előterjesztés szerint a pannonhalmi apát Pozsony vár védelmére 25 lándzsával állt készen. DRH. 418–421.; C. TÓTH–LAKATOS–MIKÓ 2014. 197.

A HUSZITA HARCMODOR ÉS A „KIS HÁBORÚK” MÓDSZERE

A dolgozatomban taglalt problémáktól elválaszthatatlan a husziták harcmódorának kérdése, ami régóta foglalkoztatja a középkori hadtörténet kutatóit.⁶¹ A huszita hadügy a forradalommal együtt alakult ki a 15. század eleji Csehországban, a szerveződő hadsereg pedig számos taktikai újítást vonultatott fel. Egyrészt az új harcmódor a harcászat összes elemével számolt (gyalogság, lovasság, tűzfegyver- és számszeríjlövészek), másrészt a husziták tevékenysége az addig megszokottnál rövidebb időszakokra korlátozódott, és intenzívebb is volt.⁶² A flexibilis, találékony, és dinamikus cseh seregek sikeresen alkalmazták a szekérvárat: ezt később az európai harcászat is átvette tőlük.⁶³ A huszita csapatok ütőerejét növelte a katonák huszita ideológiából fakadó fanatizmusa is. Megközelítőleg 1426-ra – tehát a dolgozatomban tárgyalt időszakra – már kifejlődött az a stratégia és taktika, amely lehetővé tette a husziták számára, hogy a hadszínteret ellenséges országok területére is áthelyezzék.⁶⁴ Ennek elérésben fontos szempont volt, hogy az egyes határvidékeken erősségeket foglaljanak el és ezekbe helyőrséget telepítsenek; az ellenőrzés alá vont erődítmények így módon a későbbi hadjáratok kiindulópontjává válhattak.⁶⁵ Az 1428. évi magyarországi betörésnél minden bizonnyal Magyarbród, valamint Szokolca tölthetett be ilyen szerepet, továbbá elképzelhetőnek tartom, hogy Nagyszombat bevételének szándéka mögött is efféle stratégiai megfontolások húzódhattak. A szóban forgó hadjárat kapcsán fontos megemlíteni azt a jelenséget is, amelyet Tóth Dominik néhány évvel ezelőtti, a husziták témájában írott szakdolgozatában – korábbi hadtörténeti kutatásokra építve – alternatív célpontok elvének nevez. Ez a husziták esetében annyit jelent, hogy – a kitűnő felderítésükre építve – több várost is célpontul tűztek ki, és ott támadtak először, ahol a védelem kevésbé tudott ellenállni.⁶⁶ Emelkezhetünk: 1428 februárjának első napjaiban a magyar csapatok sem tudták biztosan, hogy a husziták a Kis-Kárpátokon átkelve Pozsony vagy Nagyszombat felé veszik-e az útjukat.

A huszita harcmódor és az 1428. évi hadjárat kapcsolatának vizsgálata véleményem szerint nem lehet teljes egy olyan szempont nélkül, amely viszonylag újnak számít az európai hadtörténeti kutatásokban. Ez a szempont az ún. „kis háborús” hadviselés (a szó a *francia petite guerre*, illetve a német *Kleinkrieg* kifejezésekből származik).⁶⁷ Ez lényegében azokat a hadi eseményeket jelenti, amikor nem nagy létszámú seregek csaptak össze egymással, vagy éppen ostromoltak meg egy-egy erődítményt, hanem apróbb csapatok hajtottak végre egy kisebb volumenű, de gyors akciót: például prédálást, rajtaütést, esetleg felderítést, gyakran éppen a főbb seregcsoportok tevékenységét kiegészítendő. Az elmúlt évek hadtörténeti kutatásainak újítása nem abban rejlik, hogy tudomásul vették a „kis háborúk” létezését, sokkal inkább abban, hogy ezeknek a korábban gondoltnál lényegesen nagyobb jelentőséget tulajdonítanak, legalábbis a

⁶¹ A huszita betörések politikátörténetével szemben a husziták harcmódora népszerűbb a magyar középkorkutatásban; természetesen az ilyen tárgyú tudományos munkák is tartalmazhatnak a politikátörténet szempontjából is értékes hozzászólásokat. A teljesség igénye nélkül lásd: TÓTH 1916.; TÓTH 1918.; FA 2010.; TÓTH D. 2014.; B. SZABÓ 2014.; TÓTH D. 2017. Külföldi viszonylatban lásd: DURDÍK 1953.; FRANKENBERGER 1960. TURNBULL 2004.

⁶² SEGEŠ 2018. 458–459.

⁶³ B. SZABÓ 2014. 432.

⁶⁴ TÓTH D. 2014. 24.

⁶⁵ TÓTH D. 2017. 228.

⁶⁶ Uo.

⁶⁷ A témához lásd: ROGERS 2007.; ROGERS 2009.; ROGERS 2010.; PEPPER 2010.

18. század előtti logisztikát illetően. A téma úttörő kutatója, Clifford J. Rogers, aki elsősorban a százéves háború kapcsán folytatott vizsgálatokat a kérdésben, a „kis háború” eltérő típusait különböztette meg. Ezek tételes ismertetése itt szükségtelen (hozzátéve, hogy a szerző szerint az egyes típusok keveredhettek is), egy kivétellel: az egyik csoportot Rogers szerint azok a fosztogató csapatok jelentik, amelyeket az ellenséges terület pusztítására, illetve zsákmányszerzésre küldtek ki, és gyalogosokból, valamint könnyűlovasokból álltak.⁶⁸

Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a „kis háborúk” és a huszita seregek kapcsolatát néhány éve Samuel Bena alaposan áttekintette; a témában készített szakdolgozatának – dolgozatom szempontjából fontos – megállapításait az alábbi módon összegezhetjük.⁶⁹ Az első és legfontosabb, hogy a husziták harcmodorában ugyancsak fontos szerepet játszott a „kis háborús” módszer, beleértve ennek egyes típusait. Akadnak azonban olyan különbségek is a cseh harcmodorban Nyugat-Európához képest, amelyek részben a Kelet-Közép-Európai (lengyel, magyar) jellemzők itteni hatásával, részben a cseh hadügy regionális sajátosságaival magyarázhatóak. Utóbbira jó példa, hogy a korszak cseh könnyűlovassága szerves kiegészítője volt a szekérharczatnak, pontosabban: a husziták körében a könnyűlovasok egyik „kis háborús” tevékenysége a szekérvárat megtámadni szándékozókkal szembeni védekezés lehetett. Számunkra azonban ennél fontosabb, hogy a huszita seregekben a nyugat-európai párhuzamokhoz képest általánosan nagyobb volt azoknak a könnyűlovas íjászoknak a száma, amelyek „kis háborús” tevékenységet végeztek, az efféle egységek például ellenséges területek gyors felégetésére is alkalmasak voltak.

A husziták harcmodorának, valamint „kis háborús” tevékenységének megértése nagyban hozzájárulhat az 1428. év februárjában Felvidékre vezetett huszita betörés rekonstrukciójához, és véleményem szerint megerősíti a dolgozat korábbi szakaszaiban felvázolt elméletemet: a Kis-Kárpátokon történő átkelés után a huszita sereg kettéválhatott. A nagyobbik (véltetően szekerekkel is rendelkező) seregrész a gyengébbnek vélt Nagyszombat felé vette az irányt. Hogy ténylegesen ostrom alá vették-e a várost, vagy csak annak környékén háborúztak Stibor csapataival, a rendelkezésre álló forrásokból nem eldönthető (bár az előbbi lehetőségre utal a nagyszombati számadáskönyv már említett adata). A másik, kisebb seregrész pedig, Pozsony felé fordulva, a „kis háborús” tevékenység egyik fajtáját végezhetett. Egy főként könnyűlovas íjászokból álló, gyors mozgású csapat támadhatta meg Modort, Bazint, Szentgyörgyöt, illetve Pozsony külvárosát (valamint esetleg a Pozsony és Nagyszombat közötti helyszíneket is). Ennek a seregrésznek azonban nem lehetett célja, hogy bevegye Pozsonyt, sokkal inkább a figyelemelterelés, a zavarkeltés, a megfélemlítés, valamint a zsákmányszerzés állhatott támadásaik hátterében.

ÖSSZEGRZÉS

Dolgozatomban arra tettem kísérletet, hogy átértékeljem, illetve finomítsam annak a hadjáratnak az eddig elfogadott rekonstrukcióját, amelyet a husziták 1428 februárjában vezettek a Magyar Királyság területére. A hipotézisem a következő volt: a husziták fő seregcsoportja, miután a támadók február elején átkeltek a Kis-Kárpátokon, nem Pozsony, hanem Nagyszombat felé vonult,

⁶⁸ ROGERS 2007.

⁶⁹ BEŇA 2014.

és a következő két hétben ott folytatott háborús tevékenységet. Pozsony felé csak egy kisebb létszámú huszita csapat indult el; utóbbi stratégiája nem Pozsony bevétele, hanem mindössze a magyar védekező kontingenseket megosztani kívánó gyors, gyűjtogatásokkal kísért prédálás lehetett. Érvelésemet három pillérre építettem: nézetem szerint feltételezésemet alátámasztja a hadjárat forrásainak kritikája, az 1420-as évek Felvidéken feltételezhető magyar védelmi haderők megosztása, végezetül pedig a husziták harcmodora és „kis-háborús” módszere is.

Az 1428. évi huszita hadjárat újszerű rekonstrukcióján kívül a dolgozatom arra is szolgál, hogy felhívja a figyelmet a 15. századi huszita háborúk és Magyarország közötti kapcsolat témájának fontosságára, valamint a téma viszonylagos elhanyagoltságára. Kezdetnek Magyarországon is fontos lenne a dolgozatom témájában felölelt időszakot közvetlenül követő évek huszita betöréseinek alapos feldolgozása: ezek ugyanis az 1428. évi támadásnál minden bizonyítással nagyobb horderejűek voltak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Források

GELASIUS DOBNER (1764): *Chronicon observationis praeviae in Bartossium*. In Gelasius Dobner (szerk.): *Monumenta historica Boemiae nusquam antehac edita*. I. Pragae, Literis Joannis Josephi Clauser. 130–218.

GEORGIUS FEJÉR (1843): *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*. X/7. Budae, Typis Typogr. Regiae Universitatis Ungaricae.

KONSTANTIN VON HÖFLER (1856): *Chronicon Pragensis veteris collegiati*. In Konstantin von Höfler (hrsg.): *Fontes rerum Austriacarum*. II. Geschichtschreiber der Husitischen Bewegung in Böhmen. 1. Wien, aus der Kaiserlich-Königlichen Hof- und Staatsdruckerei. 78–101.

FEJÉRPATAKY LÁSZLÓ (1885): *Magyarországi városok régi számadáskönyvei*. (Selmeczbánya, Pozsony, Besztercebánya, Nagyszombat, Sopron, Bártfa és Körmöczbánya városok levéltáraiból.) Budapest, Magyar Tudományos Akadémia.

HÁZI JENŐ (1943): *Sopron szabad királyi város története*. II. rész, 6. kötet. Pótkötet a I. rész 1–7, és a II. rész 1–5. köteteihez az 1278–1526. évekből. Sopron, Székely és Társa Könyvnyomdája.

FRANCISCUS DÖRY–GEORGIUS BONIS–VERA BÁCSKAI (ed.) (1976): *Decreta Regni Hungariae. Gesetze und Verordnungen Ungars 1301–1457*. (DRH) (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai II. Forráskiadványok 11.) Budapest, Akadémiai Kiadó.

BORSA IVÁN (2003): *Zsigmondkori oklevéltár* (a továbbiakban: ZsO). VIII. (1421) Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok 39. Budapest, Magyar Országos Levéltár.

C. TÓTH NORBERT (2007): *ZsO*. X. (1423) Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok 43. Budapest, Magyar Országos Levéltár.

C. TÓTH NORBERT–NEUMANN TIBOR: *ZsO*. XI. Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok 49. Bp. 2008.

C. TÓTH NORBERT–NEUMANN TIBOR (2009): *ZsO.* XI. (1424) Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok 49. Budapest, Magyar Országos Levéltár.

C. TÓTH NORBERT–LAKATOS BÁLINT (2013): *ZsO.* XII. (1425) Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok 52. Budapest, Magyar Nemzeti Levéltár

C. TÓTH NORBERT–MIKÓ GÁBOR (2017): *ZsO.* XIII. (1426). A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának kiadványai. II. Forráskiadványok 55. Budapest, Magyar Nemzeti Levéltár.

C. TÓTH NORBERT–LAKATOS BÁLINT–MIKÓ GÁBOR (2020): *ZsO.* XIV. (1427). A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának Kiadványai. II. Forráskiadványok 59. Budapest, Magyar Nemzeti Levéltár.

ZsO. XV. (1428) (megjelenés alatt)

Archív mesta Bratislavy

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest; Diplomatikai Levéltár (DL)

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest; Diplomatikai Fényképtár (DF)

Szakirodalom

WENZEL GUSZTÁV (1874): *Stibor vajda. Életrajzi tanulmány.* Budapest, Eggenberger-féle Akad. Könyvkereskedés. (Hoffmann és Molnár.)

PÓR ANTAL – SCHÖNHERR GYULA (1895): Az Anjouk kora. Az Anjou ház és örökösei (1301–1439). In Szilágyi Sándor (szerk.): *A magyar nemzet története.* 4. Budapest, Athenaeum.

TÓTH ZOLTÁN (1916): A huszita eredetű szekérvár. *Hadtörténelmi Közlemények.* 17. évf. 1. sz. 265–311.

TÓTH-SZABÓ PÁL (1917): *A cseh-huszita mozgalmak és uralom története Magyarországon.* Budapest, Hornyánszky Viktor Cs. és Kir. udvari Könyvnyomdája.

TÓTH ZOLTÁN (1918): A huszita szekérvár a magyar hadviselésben. *Hadtörténelmi Közlemények.* 19. évf. 1. sz. 1–32.; 159–185.

DEÉR JÓZSEF (1936): Zsigmond király honvédelmi politikája. *Hadtörténelmi Közlemények.* 37. évf. 1. sz. 1–57.; 169–202.

JAN DURDÍK (1953): *Husitské vojenství.* Praha, Naše vojsko. Német kiadása: Jan Durdík (1961): *Hussitisches Heerwesen.* Berlin, Deutscher Militärverlag, Berlin.

OTAKAR FRANKENBERGER (1960): *Husitské válečnictví po Lipanech.* Praha, Naše Vojsko.

BRANISLAV VARSÍK (1965): *Husitské revolučné hnutie a Slovensko.* Bratislava, Vydavateľstvo Slovenskej Akadémie Vied.

FRANTIŠEK PALACKÝ (1984): *A huszitizmus története.* Budapest, Európa Könyvkiadó.

ENGEL PÁL (1994): Magyarország és a török veszély Zsigmond korában (1387–1437). *Századok.* 128. évf. 2. sz. 273–287.

- ENGEL PÁL (1996): *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*. I–II. Budapest, MTA Történettudományi Intézete.
- ENGEL PÁL (2001): *Szent István birodalma*. A középkori Magyarország története. Budapest, História Alapítvány.
- DANIÉLA DVORÁKOVÁ (2002): Lengyelek Luxemburgi Zsigmond udvarában. *Századok*. 136. évf. 2. sz. 391–415.
- FRANTIŠEK ŠMAHEL (2002): *Die Hussitische Revolution*, 3 vols. (Monumenta Germaniae Historica, Schriften, 43.) Hannover, Hahnsche Buchhandlung.
- HORVÁTH RICHÁRD (2003): A Felső Részek kapitánysága a Mátyás-korban. *Századok*. 137. évf. 1. sz. 929–954.
- STEPHEN TURNBULL (2004): *The Hussite Wars 1419–1436*. Oxford, Osprey.
- BIRGIT STUDT (2006): Zwischen Kurfürsten, Kurie und Konzil. Die Hussitenpolitik König Sigismund. In Michel Pauly–François Reinert (ed.): *Sigismund von Luxemburg. Ein Kaiser in Europa. Tagungsband des internationalen historischen und kunsthistorischen Kongresses in Luxemburg, 8.–10. Juni 2005*. Mainz, Philipp von Zabern. 113–125.
- CLIFFORD J. ROGERS (2007): *Soldiers' Lives through History: The Middle Ages*. New York, Greenwood Press.
- CLIFFORD J. ROGERS (2009): The Practice of War. In Carol Lansing–Edward D. English (ed.): *A Companion to the Medieval World*. London, Wiley-Blackwell. 435–454.
- KUBINYI ANDRÁS (2007): Városaink háborús terhei Mátyás alatt. In Kubinyi András: *Nándorfehérvártól Mohácsig: a Mátyás- és a Jagelló-kor hadtörténete*. Budapest, Argumentum. 93–104.
- MIROSLAV LYSÝ (2007): Husitské vpády do Uhorska v rokoch 1428–1431. *Historický časopis*. 55. évf. 3. sz. 411–432.
- CLIFFORD J. ROGERS (2010): Devastation and Ravaging. In Clifford J. Rogers (ed.): *The Oxford Encyclopedia of Medieval Warfare and Military Technology*. 1. New York, Oxford University Press. 533–535.
- FA ÁRPÁD (2010): Zsigmond király huszita harcai és hatásaik a magyar hadügyekre. *Hadtudományi Szemle*. 3. évf. 2. sz. 77–85.
- SIMON PEPPER (2010): Aspects of operational art: Communications, cannon, and small war. In Frank Tallett–D. J. B. Trim (ed.): *European Warfare 1350–1750*. Cambridge, Cambridge University Press. 181–202.
- JOSEH VALKA (2012): Sigismund und die Hussiten, oder: Wie eine Revolution beenden? In Karel Hruza–Alexander Karr (hrsg.): *Kaiser Sigismund (1368–1437): zur Herrschaftspraxis eines europäischen Monarchen*. Wien-Köln-Weimar, Böhlau Verlag. 21–66.
- WINFRIED EBERHARD (2012): Das Problem der Toleranz und die Entwicklung der hussitisch-katholischen Koexistenz im 15. Jahrhundert. In Franz Machilek (hrsg.): *Die hussitische Revolution: religiöse, politische und regionale Aspekte*. (Forschungen und Quellen zur Kirchen- und Kulturgeschichte Ostdeutschlands, 44.) Wien, Böhlau Verlag. 93–105.

NÓGRÁDY ÁRPÁD (2013): Éleskő ura és Macskakő zsoldosai. In Pószán László–Veszprémy László (szerk.): „*A hadtáp volt maga a fegyver*”: Tanulmányok a középkori hadszervezet és katonai logisztika kérdéseiről. Budapest, Zrínyi Kiadó. 253–275.

B. SZABÓ JÁNOS (2014): A huszita hadviselés hatása és adaptációja Kelet-Közép Európában. In Bárány Attila–Pószán László (szerk.): „*Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris*”. *Tanulmányok a konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából*. Debrecen, Printart-Press Kft. 432–441.

C. TÓTH NORBERT–LAKATOS BÁLINT–MIKÓ GÁBOR (2014): *A pozsonyi prépost és a káptalan vizsgálata (1421–1425)*. A szentszéki bírászkodás Magyarországon – a pozsonyi káptalan szervezete és működése a XV. század elején. (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 3.) Budapest, Kódex Könyvgyártó Kft.

NOVÁK ÁDÁM (2014): A sasember fiai. Egy főúri család és famíliája Luxemburgi Zsigmond kíséretében. In Bárány Attila–Pószán László (szerk.): „*Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris*”. *Tanulmányok a konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából*. Debrecen, Printart-Press Kft. 385–400.

TÓTH DOMINIK (2014): *Hunyadi János felemelkedése; az első huszita betöréstől kormányzóvá válásáig (1428–1446)*. A huszita típusú szekérvár szerepe Hunyadi katonai-politikai pályafutása során a tárgyalt időszakban. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem. Alapszakos szakdolgozat.

SAMUEL BEŇA (2014): *The Small War in the Late Middle Ages: A Comparison of the English and Bohemian Experiences*. Budapest, Central European University MA Thesis.

VESZPRÉMY LÁSZLÓ (2014): Zsigmond és a husziták küzdelmének első éve. A hadvezér és a diplomata konfliktusa. In Bárány Attila–Pószán László (szerk.): „*Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris*”. *Tanulmányok a konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából*. Debrecen, Printart-Press Kft. 442–454.

VLADIMÍR SEGEŠ (2015): A zsoldosok fegyelmezése és élelmezése a középkorban. Hadi szabályzat Bártfáról és Znaimból. In: Csukovits Enikő – Lengyel Tünde (szerk.): *Bártfától Pozsonyig*. Városok a 13–17. században. Budapest, MTA Történettudományi Intézet. 245–252.

MARIE BLÁHOVÁ (2016): Vernacular Historiography in Medieval Czech Lands. *Medievalia*. 19. évf. 1. sz. 33–65.

MIROSLAV LYSÝ (2016): *Husitská revolúcia a Uhorsko*. Pozsony, Wolters Kluwer.

ALEXANDRA KAAR (2017): Neue Mittel der Kriegsführung? König/Kaiser Sigismund und das Handelsverbot gegen die Hussiten in Böhmen. In Martin Bauch–Julia Burkhardt–Tomáš Gaudek–Václav Žurek (hrsg.): *Heilige, Helden, Wüteriche. Herrschaftsstile der Luxemburger (1308–1437)*. Köln-Weimar-Wien, Böhlau Verlag. 223–242.

BÁRÁNY ATTILA–B. SZABÓ JÁNOS–VESZPRÉMY LÁSZLÓ (2017): A késő középkor hadtörténete (1387–1490). In Hermann Róbert (főszerk.): *Magyarország hadtörténete I. A kezdetektől 1526-ig*. Budapest, Zrínyi Kiadó.

FELD ISTVÁN (2017): Várak és erődítmények a középkori Magyarországon. In Hermann Róbert (főszerk.): *Magyarország hadtörténete I. A kezdetektől 1526-ig*. Budapest, Zrínyi Kiadó. 367–400.

TÓTH DOMINIK (2017): A huszita típusú hadiszekér alkalmazásának összehasonlítása a 20. század első harmadának mobilizálásra vonatkozó elgondolásaival. *Katonai logisztika* 25. évf. 1–2. sz. 220–242.

FEDELES TAMÁS (2018): Fegyverek, seregek, háborúk. Kézikönyv a középkori magyar hadtörténetről. *Történelmi Szemle*. LX. évf. 1. sz. 153–163.

VLADIMÍR SEGEŠ (2018): Husziták és bratrikok a középkori Magyarországon. In Kincses

Katalin Mária (szerk.): *Hadi és más nevezetes történetek. Tanulmányok Veszprémy László tiszteletére*. Budapest, HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum. 458–469.